

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра теорії та історії держави і права

Історія держави і права зарубіжних країн

Методичні вказівки для студентів заочної форми навчання Навчально-наукового юридичного інституту з питань підготовки та контролю самостійної роботи

галузь знань 08 «Право»
спеціальність 081 «Право»
Освітньо-професійна програма

Міжнародне і європейське право

Івано-Франківськ

2022

Адамович С.В. Історія держави і права зарубіжних країн: Методичні вказівки для студентів заочної форми навчання Навчально-наукового юридичного інституту з питань підготовки та контролю самостійної роботи / Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2022. 63 с.

Схвалено на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Протокол № 10 від 24.05 2022 р.

Рекомендовано до друку Навчально-методичною Радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Протокол № 5 від 30 червня 2022 р.

Обговорено та рекомендовано до видання Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 15 вересня 2022 р.)

Рецензенти:

Кернякевич-Танасійчук., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри судочинства Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Андріюк В.В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Навчально-наукового Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

ВСТУП

Методичні вказівки з навчального курсу "Історія держави і права зарубіжних країн" для студентів заочної форми навчання Навчально-наукового юридичного інституту з питань підготовки та контролю самостійної роботи складено з урахуванням сучасних оцінок історичною та юридичною науками державно-правових явищ країн далекого та близького зарубіжжя. Глибоке вивчення й оволодіння знаннями "Історії держави і права зарубіжних країн" необхідне майбутнім юристам для того, щоб краще пізнавати сутність, функції і соціальне призначення держави, її правової системи, правильно орієнтуватися у внутрішньополітичній та міжнародній обстановці і, відповідно, ефективніше і плідніше виконувати свої функціональні повноваження.

Творче засвоєння історичного досвіду розвитку держави та права набуває особливого значення сьогодні, за умов відродження державності, використання багатого досвіду державотворчості у світі для побудови незалежної Української держави, формування та утвердження її правової системи. Особливої ваги сьогодні набуває самостійна робота студента заочної форми навчання, якій присвячується наша методична розробка.

Навчально-методичні рекомендації та тестові завдання складено з урахуванням тісного зв'язку історії держави і права зарубіжних країн з історією держави і права України, всесвітньою історією, а також теорією держави та права, іншими юридичними дисциплінами. У той же час розмежовується матеріал, що вивчається історією держави та права зарубіжних країн, від матеріалу споріднених історико-юридичних дисциплін, а також галузевих юридичних наук.

Методичний посібник з курсу "Історії держави і права зарубіжних країн" для студентів заочної форми навчання Навчально-наукового юридичного інституту з питань підготовки та контролю самостійної роботи дозволить

вивчити:

- основи та суть марксистського та цивілізаційного поглядів на історію взагалі та історію держави і права зокрема;
- фактичний матеріал з історії держави і права зарубіжних країн, що підпадає під самостійне вивчення;
- розвиток права й основні кодифікації.

уміти:

- розкривати питання виникнення, походження, розвитку, еволюції та особливостей державно-правових систем;

- використовувати знання даного курсу при подальшому вивченні таких дисциплін, як теорія держави і права, історія держави і права України, інших юридичних дисциплін, включаючи цивільне право, кримінальне право та процесуальне право.

Результатами навчання стануть здобуті наступні компетентності:

- ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ✓ Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
- ✓ . Здатність бути критичним і самокритичним
- ✓ Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- ✓ Знання і розуміння ретроспективи формування вітчизняних, європейських та міжнародних державно-правових інститутів

- ✓ Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів національного та міжнародного права, розуміння їх правового характеру і значення

Програмні результати навчання:

- ✓ Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин, які мають національне чи глобальне значення

- ✓ Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин

- ✓ Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло (як українською, так і іноземною мовою).

- ✓ Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

Тема 1. Історичні умови зародження державності.

Методичні вказівки:

Під час підготовки теми студент повинен засвоїти історичні закономірності розвитку держави і права, володіти методологією науки та курсу історії держави і права, знати концепції походження та еволюції держави і права. Важливо орієнтуватися в суті цивілізаційного, історичного та формаційного підходів у розвитку суспільства та держави, знати азійський спосіб виробництва.

Не можна оминати увагою поняття Східної та Західної традиції розвитку держави і права та характерні особливості зародження та розвитку держави та права Стародавнього Сходу.

Радимо студентам проаналізувати військову демократію як форму правління у ранньокласових державних утвореннях та східну деспотію як форма організації влади.

Питання для підготовки

- 1.Первіснообщинний лад, його характерні риси, стадії розвитку.
- 2.Розклад первіснообщинного ладу.
- 3.Зародження і розвиток приватної власності.
- 4.Виникнення соціальної нерівності, поява класів.
- 5.Суспільні поділи праці.
- 6.Виникнення держави і права, їх визначення, суть, ознаки

Література:

- 1.Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2008.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
- 3.Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвєткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
5. Кащенко С.Г. Всеобщая история государства и права новейшего времени. Учебное пособие для студентов юридических специальностей высших учебных заведений. — Симферополь: ДОЛЯ, 2006.

6. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. - К.: Либідь, 2000.
7. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: "Аттіка", 2000.
8. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
9. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
10. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
11. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник Т. І. Львів: Сполом, 1999 р.
12. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К Каравела, 2008.
13. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре, 2002 .-716 с.
14. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

Тестові завдання

1. Визначте, який з названих фактів і явищ не відносять до змісту ІДПЗК:
 - а) структура органів влади;
 - б) джерела права;
 - в) правовий статус соціальних груп;
 - г) розвиток культури.
2. Порівняльно-історичний метод дозволяє:
 - а) проаналізувати державно-правові явища та інститути в рамках однієї або кількох епох;
 - б) оцінювати факти і явища без упередженості;
 - в) оцінювати факти і явища з точки зору інтересів суспільства та його окремих груп.
3. Принцип об'єктивності дозволяє:
 - а) проаналізувати державно-правові явища та інститути в рамках однієї або кількох епох;
 - б) оцінювати факти і явища без упередженості;
 - в) оцінювати факти і явища з точки зору інтересів суспільства та його окремих груп.
4. Принцип соціального підходу дозволяє:
 - а) проаналізувати державно-правові явища та інститути в рамках однієї або кількох епох;
 - б) оцінювати факти і явища без упередженості;
 - в) оцінювати факти і явища з точки зору інтересів суспільства та його окремих груп.
5. В основі марксистської періодизації історії лежить:

- а) теорія суспільно-економічних формацій;
- б) теорія локальних цивілізацій;
- в) критерій часу.

- а) теорія суспільно-економічних формацій;
- б) теорія локальних цивілізацій;
- в) критерій часу.

- а) теорія суспільно-економічних формацій;
- б) теорія локальних цивілізацій;
- в) критерій часу.

а) історією; в) політологією;
б) філософією; г) економічною теорією.

а) історія; в) політологія;
б) філософія; г) економічна теорія.

а) історія; в) політологія;
б) філософія; г) економічна теорія.

а) історія; в) політологія;
б) філософія; г) економічна теорія.

а) збірники законів; в) пам'ятки мистецтва;
б) юридичні акти; г) історико-філософські твори про
устрій держави.

При вивченні даної теми необхідно послідовно охарактеризувати державно-правовий розвиток Давнього Єгипту. У процесі вивчення Давнього Єгипту необхідно розглядати виникнення номових утворень, процес об'єднання Верхнього і Нижнього царств у єдину державу, проаналізувати державний лад централізованої єгипетської держави, розглянути особливості станово-класової структури суспільства, а також дати характеристику праву Давнього Єгипту.

Слід звернути увагу на специфічні риси політичної організації. Розвиток землеробства, іригаційна система. Формування поняття “східна деспотія”. Влада фараонів. Апарат управління державою. Реформи Ехнатона. Характеристика правової системи. Поняття правової норми та правопорушення в Стародавньому Єгипті.

Суспільство у Стародавньому Єгипті поділялось на три основні класи: рабовласники, раси та селяни. Рабовласники в свою чергу мали у своїй власності землі, рабів, знаряддя правці, худобу, золото. Селяни володіли невеликими наділами землі, знаряддями праці та худобу. В свою чергу у рабів була відсутня будь-яка власність, вони самі належали рабовласнику.

Основними причинами занепаду Єгипетського царства були постійні війни, що підживляли сили Єгипту, селяни, що воювали, гинули, і як результат не обробляли землю. Селянські господарства розорялися, бідняки та раби постійно піднімали повстання. Підкорені народи нароби боролися за свободу, для їхнього приборкання доводилось утримувати велику армію найманців, що

Царювання Ехнатона стало часом неймовірної релігійної реформи, яка потрясла всі засади традиційного староегипетського суспільства, цивілізації і культури. Переосмисливши стародавнє вчення геліопольського жрецтва про ключову роль сонячного божества, цар закрив храми богів, замість культів яких було встановлено державне шанування бога Атона. Була змінена і ідеологія царської влади: цар і цариця, що справдана почитали як земні втілення Хора і Хатхор, відтепер іменували себе божествами Шу і Тефнут – безпосередніми дітьми сонячного бога. На п'ятому році правління Аменхотеп IV змінює своє ім'я, що переводиться як «Амон задоволений», на Ехнатон – «бажаний Атону». Зміні піддаються і імена найближчих родичів фараона, у тому числі його головної дружини Нефертіті, що одержала нове ім'я Нефернефруатон. Батьком фараона проголошується бог Атон.

Питання для підготовки:

1. Виникнення та розвиток держави.
2. Суспільний устрій в Стародавньому Єгипті.
3. Державний лад в Стародавньому Єгипті.
4. Суд та збройні сили.
5. Право Стародавньому Єгипті.

Література:

1. Адамович С.В. Стан наукового розроблення державного управління Стародавнього Сходу. Державне управління в країнах Стародавнього Сходу / В. В. Омельчук (керівник авт. колективу, вступ), [автор передмови Ю. С. Шемшученко]:

навчальний посібник. К.: Золоті ворота. С.8-27.

2. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.

3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.

4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

6. Кащенко С.Г. Всеобщая история государства и права новейшего времени. Учебное пособие для студентов юридических специальностей высших учебных заведений. — Симферополь: ДОЛЯ, 2006.

7. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. - К.: Либідь, 2000.

8. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: "Аттіка", 2000.

9. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.

10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.

11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.

12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підгтовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

13. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник Т. І. Львів: Сполом, 1999 р.

14. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К Каравела, 2008.

15. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

16. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

Тестові завдання

1. Своїм існуванням Єгипет завдячує:
 - а) клімату;
 - б) корисним копалинам;
 - в) річці Ніл;
 - г) вдалій політиці фараонів.
2. Свою країну єгиптяни називали:
 - а) Червона земля;
 - б) Жовта земля;
 - в) Чорна земля.
3. Що було раніше:
 - а) походи Тутмоса III;
 - б) будівництво піраміди Хеопса;
 - в) підкорення Нижнього Єгипту Верхнім;
 - г) реформа Ехнатона.
4. Титул фараона був:
 - а) "перший серед рівних";
 - б) "обраний нами";
 - в) "обраний богом";
 - г) "володар обох земель".
4. Об'єднаний Єгипет був у:
 - а) 3000 р. до н.е.;
 - б) 4000 р. до н.е.;
 - в) 2000 р. до н.е.;
 - г) 1000 р. до н.е.
5. Перша столиця об'єднаного Єгипту:
 - а) Фіви;
 - б) Ахетатон;
 - в) Мемфіс;
 - г) Каїр.
5. Найбільшою територія Єгипту була за часів фараона:
 - а) Хеопса;
 - б) Тутмоса III;
 - в) Рамсеса II;
 - г) Менеса.
6. Релігійну реформу у Єгипті провів:
 - а) Хеопс;
 - б) Ехнатон;
 - в) Тутмос III;
 - г) Менес.
7. Серед усіх єгипетських богів виділявся культ бога:
 - а) Місяця;
 - б) Сонця;
 - в) живих;

г) танцю.

8. Єгипетські піраміди - це:

- а) гробниці правителів;
- б) скарбниці фараонів;
- в) споруди господарського призначення.

Тема 3. Держава і право Стародавньої Індії.

Методичні вказівки:

Студентам необхідно вивчити виникнення держави у Стародавній Індії, оволодіти знаннями про Харапську цивілізацію. Важливо знати періодизацію розвитку держави і права, історію держави Маур'їв, період правління царя Ашоки. Особливістю Індії є суспільний лад та правове становище основних груп населення, система варн. Необхідно вивчити організацію державного ладу, структуру влади та системи управління. Під час вивчення теми необхідно вивчити суд і судочинство Стародавньої Індії, а також джерела і основні риси права.

Питання для підготовки:

1. Виникнення та розвиток держави у Індії.
2. Періодизація розвитку держави і права в Індії.
3. Суспільний та державний лад Стародавньої Індії.
4. Джерела права Стародавньої Індії
5. Основні риси права:
 - а) цивільного;
 - б) сімейно-шлюбного;
 - в) кримінального.
 - г) адміністративного.

Література:

1. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2008.
2. Державне управління в країнах Стародавнього Сходу / В. В. Омельчук (керівник авт. колективу, вступ), [автор передмови Ю. С. Шемшученко]: навчальний посібник. К., 2015.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвєткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук,

проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.б. Кащенко С.Г. Всеобщая история государства и права новейшего времени. Учебное пособие для студентов юридических специальностей высших учебных заведений. — Симферополь: ДОЛЯ, 2006.

6. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. - К.: Либідь, 2000.
7. Макачук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: "Аттіка", 2000.
8. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
9. Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки: Учебное пособие / Под ред. проф. А. И. Рогожина и проф. Н. Н. Страхова. - Харьков: Выща школа, 1981.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підгтовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
13. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник Т. І. Львів: Сполом, 1999 р.
14. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К Каравела, 2008.
15. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права / Под ред. проф. З. М. Черниловського - М. Госюриздат, 1973. - С. 10-25.
16. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
17. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

Тестові завдання

1. Найдавнішими з державних утворень на території Індії були (два):
а) Мохеджо-Даро;	в) Хараппа;
б) Ахетатон;	г) Ніппур.

2. Пам'ятки давньоіндійської літератури, від яких отримав свою назву період в історії Індії з середини II тис. до н.е. – перша половина I тис. до н.е.:

- а) Сунна; в) Веди;
б) Рамаяна; г) Махабхарата.

3. Військовий вождь, пізніше цар у Стародавній Індії:

- а) сенані; в) пурохіта;
б) лугаль; г) раджа.

4. Хто з названих посадовців не має відношення до Стародавньої Індії:

- а) сенані; в) пурохіта;
б) лугаль; г) раджа.

5. Царський жрець, астролог і радник у Стародавній Індії:

- а) сенані; в) пурохіта;
б) лугаль; г) раджа.

6. Начальник війська та охорони у Стародавній Індії:

- а) сенані; в) пурохіта;
б) лугаль; г) раджа.

7. Династія індійських царів, представники якої у IV-II ст. до н.е. об'єднали під своєю владою майже всю територію Індії:

- а) Маурії; в) Меровінги;
б) Магатха; г) Рюриковичі.

8. Вперше Варни згадуються у давньоіндійському гімні:

- а) Пурушасукта; в) Махабхарата;
б) Рамайна; г) Закони Ману.

9. Замкнені верстви суспільства у Стародавній Індії називалися:

- а) стани; в) варни;
б) прошарки; г) класи.

10. Визначте найнижчу за статусом варну Стародавньої Індії:

- а) брахмани; в) вайши;
б) кшатрії; г) шудри.

11. Визначте найвищу за статусом варну Стародавньої Індії:

- а) брахмани; в) вайши;
б) кшатрії; г) шудри.

Тема 4. Держава і право Стародавнього Китаю.

Методичні вказівки:

Назву країни, котру сьогодні називають Китаєм, запозичено в народів Середньої Азії, що застосовували цю назву щодо одного з народів, який панував у X—XIII століттях у північних районах Китаю. Пізніше вона була поширена на всю країну. Самі китайці цю назву раніше не вживали, а називалися то *Чжун Го* (Середнє царство), то *Чжун Хуа* (Середина, що процвітає), то за прізвиськом династій. Це позначення з деякими змінами перейшло в західноєвропейську географічну номенклатуру. Звідси походять німецька назва Хіна, французьке Шін, англійське Чайна. Основні періоди в історії Стародавнього Китаю мають традиційні назви за прізвиськом династій і царств: *Шан (Інь)*, *Чжоу*, *Цін*, *Хань*.

Питання для підготовки

1. Утворення рабовласницької держави в Китаї та періоди її розвитку:
 - а) період Трьох династій;
 - б) період імперії Цін;
 - в) період імперії Хань.
2. Суспільний та державний лад Стародавнього Китаю.
3. Джерела та характерні риси права.
4. Особливості занепаду Стародавнього Китаю.

Література:

1. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2008.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Державне управління в країнах Стародавнього Сходу / В. В. Омельчук (керівник авт. колективу, вступ), [автор передмови Ю. С. Шемшученко]: навчальний посібник. К., 2015.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с. 4. Кащенко С.Г. Всеобщая история государства и права новейшего времени. Учебное пособие для студентов юридических специальностей высших учебных заведений. — Симферополь: ДОЛЯ, 2006.
6. Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. - К.: Либідь, 2000.
7. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: "Аттіка", 2000.

- [illegible]

б) Чжоу;

г) Цинь.

6. Вождь Чен Тан став засновником держави і династії:

а) Хань;

в) Шан (Інь);

б) Чжоу;

г) Цинь.

7. Яку із запропонованих теорій походження держави підтверджують події, пов'язані з утворенням першої держави у Стародавньому Китаї:

а) договірну;

в) божественну;

б) завоювання;

г) психологічну.

8. Цар у Стародавньому Китаї носив титул:

а) «незрівнянний»;

в) «син Амона Ра»;

б) «божественний»;

г) «син Неба».

9. Основну масу населення Стародавнього Китаю складали:

а) раби;

в) міщани;

б) селяни-общинники;

г) пролетаріат.

10. Цар у Стародавньому Китаї носив титул:

а) лугаль;

в) ван;

б) цезар;

г) раджа.

11. Основною виробничою силою у Стародавньому Китаї були:

а) раби;

в) міщани;

б) селяни-общинники;

г) пролетаріат.

Тема 5. Держава і право Стародавньої Спарти

Методичні вказівки:

Процес утворення і формування держави в Греції становить великий інтерес щодо вивчення питання про походження держави і права взагалі. Утворення Грецької держави і, зокрема, Спартанської держави, є класичним зразком формування держави на руїнах первіснообщинного ладу. У процесі підготовки семінару треба звернути увагу на аналіз змісту реформ Лікурга, на утворення органів державної влади і управління, їх структуру, функції, форми і методи діяльності. Для успішної підготовки до семінару, зрозуміння теми студенту варто, крім вказаної літератури, прочитати працю Ф. Енгельса "Походження сім'ї, приватної власності і держави", праці Платона та Арістотеля, дослідження Геродота.

Питання для підготовки

1. Утворення Спартанської держави.
2. Державний устрій Спарти.
3. Суспільний устрій Спарти.
4. Військова організація Спарти.
5. Реформи Лікурга та особливості правових відносин в Спарті.

Література

1. Балух В. О. Історія античної цивілізації : у 3-х т. : Підручник. – Чернівці : ТОВ «Видавництво « Наші книги», 2007.

2. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2008.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. — 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
6. Історія стародавнього світу / За ред. Крушкол Ю. С. - К.: Вища школа, 1976. - С. 12-41,47-58,78-99.
7. Катрич В. М Історія рабовласницької держави і права стародавньої Греції. - К.: Вид-во Київського ун-ту, 1974.
8. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: "Аттіка",2000.
9. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
10. Словарь античности. - М, 1989.
11. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
12. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
13. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
14. Тищик Б.Й. Історія держави і права країн Стародавнього Сходу. Навчальний посібник. - Т. І. - Львів: Сполом, 1999.
15. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 400 с.
16. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
17. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

Тестові завдання

1. Спарта була розташована в області:

- а) Лаконіка;
- в) Арголіда;

б) Аттика;

г) Іонія.

2. Спартанський поліс утворився шляхом синойкізму племен:

а) ахейців і дорійців;

в) іонійців;

б) латинян, сабінян, етрусків;

г) дорійців.

3. Формування особливого суспільного і державного устрою Стародавньої Спарти традиція пов'язує з ім'ям:

а) Геродота;

в) Лікурга;

б) Тезея;

г) Драконта.

4. Серед названих категорій населення, якої не було у Стародавній Спарті:

а) ілоти;

в) гіпомейони;

б) періеки;

г) метки.

5. Повноправні громадяни Спарти називалися:

а) спартіати;

в) гіпомейони;

б) ілоти;

г) періеки.

6. Громадяни Спарти, які не могли робити внески для організації спільних трапез, не мали права на наділ землі та участі у народних зборах, називалися:

а) спартіати;

в) гіпомейони;

б) ілоти;

г) періеки.

7. Вільне населення Лаконіки, підкорене спартанцями, позбавлене політичних прав називалося:

а) спартіати;

в) гіпомейони;

б) ілоти;

г) періеки.

8. Невільне населення у Стародавній Спарті, переважно підкореної області Мессенія, називалося:

а) спартіати;

в) гіпомейони;

б) ілоти;

г) періеки.

9. Рабство у Спарті було:

а) патріархальним;

б) класичним.

10. Яка риса не відповідає становищу раба у Стародавній Спарті:

а) мав власне господарство і родину;

б) міг бути проданий господарем;

в) ніс військову службу;

г) його могли вбити.

11. Що таке «криптії» у Стародавній Спарті:

а) щорічні ритуальні вбивства ілотів;

б) спільні трапези повноправних спартанців;

в) засідання архагетів;

г) форма шлюбу.

12. Стародавня Спарта за формою правління була:

а) демократична республіка;

в) тиранія;

б) аристократична республіка; г) імперія.

13. Народні збори в Стародавній Спарті називалися:

- а) апелла; в) агора;
- б) герусія; г) гелієя.

14. Рада старійшин у Стародавній Спарті називалася:

- а) апелла; в) колегія архонтів;
- б) герусія; г) колегія ефорів.

15. Царі у Стародавній Спарті називалися:

- а) базилевси; в) архагети;
- б) рекси; г) геронти.

Тема 6. Криза рабовласницького ладу. Зародження феодальних відносин.

Методичні вказівки:

Із загибеллю в 476 р. Західної Римської імперії закінчується епоха Стародавнього світу й розпочинається *період Середньовіччя*. На зміну рабовласницьким державі та праву приходять новий суспільно-політичний лад і нове феодальне право. Вступ людства до періоду Середніх віків був пов'язаний з глибокою кризою політичних, економічних, соціально-правових відносин і з подальшим розвитком феодальної земельної власності, що зумовлювала характер суспільства.

Форми встановлення феодальних відносин та державності в різних країнах були різноманітними, але їх аналіз дає змогу виокремити два основних шляхи переходу до феодалізму. *Перший* був властивий тим народам, у яких виникнення феодального суспільства та феодальної держави відбулося в процесі безпосереднього розпаду родоплемінного ладу (північно-германські, слов'янські, арабські племена, Японія). *Другий* був характерний для тих країн, у яких перехід до феодалізму та формування феодальної держави відбувалися в надрах рабовласницького суспільства та держави, через поступову їх еволюцію, визрівання феодальної державності й права, посилення політичної влади феодалів (Китай, Індія, Єгипет, Візантія).

Незважаючи на різні шляхи переходу до феодалізму, в усіх без винятку феодальних державах існували панівний прошарок феодалів, які були суб'єктами права приватної чи державної власності на землю, і пригноблені феодально-залежні селяни, котрі через систему позаекономічного примусу змушені були значну частину отриманого ними продукту

віддавати представникам панівної верхівки. В усіх країнах значного розвитку набуває становий лад суспільства, що визначав правове становище населення.

Питання для підготовки

1. Криза рабовласницької системи господарства і зародження феодальних відносин.
2. Виникнення та етапи розвитку феодальної держави (утворення та період феодальної роздробленості; станово-представницька монархія, абсолютна монархія).
3. Джерела феодального права

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004.
2. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. – Львів: Тріада плюс, 2010. – 511 с.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
7. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
8. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов. до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
9. Салическая правда / Под ред. В. Ф. Семенова. - М., 1950. С 3 - 58.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
13. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник

- а) ранньофеодальна монархія;
- б) ленно-васальна монархія;
- в) станово-представницька монархія;
- г) абсолютна монархія.

7. Яка риса не була притаманною «темним вікам» європейської історії:
- а) занепад товарно-грошових відносин;
 - б) повернення до натурального господарства;
 - в) падіння рівня культури;
 - г) розвиток класичної форми рабовласництва.
8. Відносини в епоху Середньовіччя переважно будувалися навколо власності:
- а) на рабів;
 - б) на селян;
 - в) на землю;
 - г) на фабрики і заводи.
9. Які дві основні верстви притаманні феодальному суспільству:
- а) раби і рабовласники;
 - б) феодали і залежні селяни;
 - в) феодали і міщани;
 - г) буржуазія і наймані робітники.
10. Що таке принцип сюзеренітету-васалітету:
- а) відносини між феодалами;
 - б) відносини між феодалами і залежними селянами;
 - в) відносини між феодалами і міщанами;
 - г) відносини між купцями і ремісниками.
11. Яка з названих рис не притаманна праву країн Західної Європи періоду Середньовіччя:
- а) домінування звичаєвого права на початковому етапі розвитку;
 - б) партикуляризм;
 - в) поділ на галузі права;
 - г) основне місце посідали норми, що регулюють поземельні відносини.
12. Відсутність єдності права для всієї країни в період феодальної роздробленості називається:
- а) рецепція;
 - б) партикуляризм;
 - в) звичаєве право;
 - г) галузі права.

Тема 7. Держава франків

Методичні вказівки:

Предметом вивчення теми є причини й особливості утворення та розвитку держави і права Франків. Цей процес має ряд характерних рис, на які треба звернути увагу (фактор завоювання, перехід від родового ладу до феодалізму). "Салічна правда" – важлива пам'ятка звичаєвого та ранньофеодального права, складена в період переходу від первіснообщинного до феодального ладу. Вивчення змісту «Салічної правди» і її розуміння є головним завданням під час вивчення теми.

Аналіз статей "Салічної правди" дає можливість з'ясувати ряд питань щодо формування різних за правовим становищем соціальних груп населення, правових інститутів у процесі розпаду первіснообщинного ладу і переходу до феодального суспільства.

Питання для вивчення:

1. Утворення держави Франків.

- 2.Суспільний і державний лад Франків.
- 3.Джерела права у Франків. "Салічна правда" (виникнення, структура, загальна характеристика).
- 4.Характерні риси цивільного, сімейного і спадкового права.
- 5.Кримінальне право за "Салічною правдою".
6. Пережитки первіснообщинного ладу в "Салічній правді".
- 7.Суд і процес у державі Франків.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. — Львів: Тріада плюс, 2010. — 511 с.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. — Тернопіль, 2015. — 125 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
8. Макарчук В.С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
9. Орленко В. І. Історія держави і права зарубіжних країн: Посіб. для підготов, до іспитів /В. І. Орленко, В. В. Орленко. -3-є вид. стереотип. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2008.
10. Салическая правда / Под ред. В. Ф. Семенова. - М., 1950. С 3 - 58.
11. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
12. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
13. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч.

Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

14. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

15. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

16. Хрестоматия памятников феодального государства и права стран Европы / Под ред. акад. В. М. Корецкого. - М: Госюриздат, 1961.

17. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка. -К.:Вид-во Ін Юре,2002. -716 с.

18. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

19. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

1. Бенефіціальна реформа —це

а) аграрна реформа;	г) військова реформа;
б) церковна реформа;	е) реформа кримінального права.
в) реформа судочинства;	

2. Реформи Карла Мартелла полягали в:

- а) у церкви і монастирів відібрано частину земель і роздано воїнам у вигляді бенефіцій;
- б) арабське населення було урівняно в правах з франками;
- в) церква оголошена залежною від держави.

3. Хто з франкських правителів згрупував франків у єдине королівство?

а) Карл Великий;	г) Карл Мартелл;
б) Хлодвіг I;	д) Дагоберт I.
в) Піпін Короткий;	

4. Формування епохи феодалізму припадає на:

а) V-VI ст.ст.	в) VI- VIII ст.ст.;
б) V-IX ст.ст.;	г) IV- VIII ст.ст.

5. Чиїми васалами були монархи?

а) своїх підданих;	в) Папи римського;
б) Божими васалами;	г) васалами феодалів;

Державно-правовий розвиток Англії характеризується, крім загальних закономірностей, цілим рядом особливостей, вивчення яких є предметом семінару. Ряд цих особливостей пов'язаний з утворенням і діяльністю англійського парламенту. Факт завоювання Англії Вільгельмом Завойовником у 1066 р. обумовив своєрідний розвиток феодальної держави і права в Англії незавершений характер феодальних відносин у цілому. Спроби англійських феодалів послабити процес централізації держави не мали такого успіху, як на континенті Європи. Важливе значення в цьому процесі займає конституційний акт "Велика Хартія Вольностей". Виникнення трьох середньовічних станів обумовило утворення станово-представницького органу – англійського парламенту, який існує донині. Тому студенту необхідно висвітлити причини формування і утворення англійського парламенту, його структуру, функції і компетенцію. На особливу увагу заслуговує питання про формування блоку третього стану і нового дворянства, т. зв. "джентрі", що мало велике значення для структури парламенту, розмежування соціально-політичних інтересів в Англії. Необхідно порівняти англійський парламент з Генеральними Штатами у Франції, вказати на їх схожість і відмінність, пояснити причини відмінностей. Особливості співвідношення різних соціальних верств населення Англії мали велике значення для дальшого розвитку країни, для результатів англійської революції XVII ст. і формування буржуазної держави і права в Англії.

Питання для вивчення:

1. Англосаксонські держави на території Британії.
2. Норманське завоювання Британії (XI ст.) та його вплив на суспільно-політичний устрій країни. Реформи короля Генріха II у XII ст.
3. Велика Хартія Вольностей 1215р., її зміст і оцінка.
4. Станово-представницька монархія у Англії. Обгороджування селянських та общинних земель. "Криваве законодавство".
5. Виникнення, структура, компетенція парламенту.
6. Встановлення та особливості англійського абсолютизму. Державний устрій Англії в період абсолютизму. Роль парламенту.
7. Судова система Англії. Інститут присяжних.
8. Джерела та характеристика основних галузей права феодальної Англії.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Підручник з історії середніх

- віків для історичних факультетів університетів. – Львів: Тріада плюс, 2010. – 511 с.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
 4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
 5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
 6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
 7. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
 8. Макачук В. С Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
 9. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
 10. Страхов Н. Н. Государство и право феодальной Англии. - Харьков: Изд-во Харьк. ун-та, 1964. - С.8-19.
 11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
 12. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
 13. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
 14. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

Тестові завдання

1. Домен — це:
 - а) джерело французького феодального права;
 - б) вищий станово-представницький орган;
 - в) землеволодіння короля;
 - г) хрестові походи на Схід.
2. Зоряна палата — це:
 - а) представницький орган;

г) жителі міст.

ТЕМА 8. ФЕОДАЛЬНА ДЕРЖАВА І ПРАВО В НІМЕЧЧИНІ

Методичні вказівки:

Об'єднання племінних утворень на території Німеччини в єдине ціле спочатку було здійснене в межах держави франків-через завоювання останніми в У-УІІ століттях алеманів, тюрінгів, баварів, Саксоніє. Одночасно тут відбувається становлення класового суспільства - феодального. Розпад імперії Каролінгів (**Верденський договір 843 р.**) започаткував самостійний розвиток Німецької держави - **Королівства східних франків**. До його складу увійшли німецькі області між Рейном, Ельбою та Альпами - племінні герцогства Баварія, Алеманія (Швабія), Франконія, Саксонія, Тюрінгія, а пізніше - Лотарингія й Фрісландія. **Остаточне державне виокремлення німецьких областей** відбулося з обранням у 887р. герцогами Швабії, Баварії, Франконії, Саксонії королем "східних франків" Арнульфа Карінтійського, з припиненням у Німеччині в 911 р. династії Каролінгів і, зрештою, з обранням у 919р. німецьким королем саксонського герцога Генріха I (918-936).

До ХІІІ ст. була, переважно, сформована територія Німеччини, та однією з важливих особливостей її політичного розвитку в Середні віки був поступовий розпад держави на окремі князівства, що зберігали свою незалежність аж до ХІХ ст. **Формально на чолі держави** стояв **король** (імператор), але фактично його влада була обмежена, насамперед, привілеями, які королівська влада надавала світським і духовним феодалам.

Питання для підготовки

1. Особливості утворення і розвитку феодальної держави і права у германців та основні тенденції їх розвитку.
2. Вплив феодальної територіальної роздробленості на розвиток держави.
3. Формування абсолютизму в автономних німецьких князівствах-державах (ХІІІ – кінець ХVІІІ ст.).
4. Становий уклад німецького суспільства.
5. Формування феодального германського права.

Література

1. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. – Львів: Тріада плюс, 2010. – 511 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ.

- слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
 5. Макарчук В. С Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
 6. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
 7. Страхов Н. Н. Государство и право феодальной Англии. - Харьков: Изд-во Харьк. ун-та, 1964. - С.8-19.
 8. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
 9. Толкачова Н. Є. «Золота була 1356 р. і королівська влада в Германії» // Вісник КУ імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Випуск 61, 2004. - С. 57 - 62.
 10. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
 11. Хома Н. М.. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
 12. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

Тестові завдання

1. У чому полягає особливість державного розвитку середньовічної Німеччини:
 - а) існувала як централізована імперія;
 - б) складалася з окремих князівств лише формально об'єднаних в одну імперію;
 - в) був відсутній період ленно-васальної монархії;
 - г) був відсутній період станово-представницької монархії.

2. Німеччина утворилася шляхом відокремлення від:
 - а) Римської імперії;
 - б) Англії;
 - в) Франкської імперії;
 - г) Ватикану.

3. Особливість суспільного устрою ранньофеодальної Німеччини полягала:
 - а) існувало три стани: феодалі, купецтво, селянство;
 - б) існувало два стани: купецтво та селянство;

- в) існувало три стани: феодали, духовенство, селянство;
- г) існувало два стани: військово-лицарський та селянство.

4. Представники родової аристократії ранньофеодальної Німеччини:

- а) герцоги;
- в) фогти;
- б) графи;
- г) «князі церкви».

5. Представники служилої аристократії ранньофеодальної Німеччини (два):

- а) герцоги;
- в) фогти;
- б) графи;
- г) «князі церкви».

6. Категорія вільних селян ранньофеодальної Німеччини, які за утримання панської землі сплачували гроші:

- а) чиншовики;
- в) літи;
- б) орендарі;
- г) серви.

7. Категорія вільних селян ранньофеодальної Німеччини, які отримували панську землю у тимчасовий обробіток:

- а) чиншовики;
- в) літи;
- б) орендарі;
- г) серви.

8. Категорія напіввільних селян ранньофеодальної Німеччини:

- а) чиншовики;
- в) літи;
- б) орендарі;
- г) серви.

9. Категорія особисто залежних селян ранньофеодальної Німеччини:

- а) чиншовики;
- в) літи;
- б) орендарі;
- г) серви.

10. Яка з названих причин не сприяла процесу тимчасового посилення королівської влади середньовічної Німеччини IX-X ст.:

- а) феодали потребували підтримки короля у захопленні общинних земель;
- б) міщани потребували підтримки короля у боротьбі з феодалами;
- в) підтримка короля з боку духовенства, яке було зацікавлене у зростанні церковного землеволодіння;
- г) наявність зовнішньополітичної загрози з боку угорців.

11. У чому суть так званих «оттонівських привілеїв»:

- а) територія Німеччини була поділена на церковні округи, в яких влада була передана церковному фогту;
- б) територія Німеччини була поділена на графства, куди король призначав своїх чиновників – графів;
- в) вздовж кордонів Німеччини для охорони створювалися герцогства з широкими імунітетними правами;
- г) феодали Німеччини наділялися широким імунітетом.

12. Коли утворилася «Священна Римська імперія німецької нації»:

- а) 843 р.;
- б) 962 р.;
- в) 1186 р.;
- г) 1356 р.

Тема 10. Феодална держава і право в країнах Азії та Африки.

Методичні вказівки:

Вивчення теми слід починати з розгляду особливостей формування феодалної держави у країнах Азії та Африки, зокрема відмінностей Індії й Китаю від Арабського халіфату та країн Африки. Зверніть увагу як багатокладний характер економіки країн Азії та Африки, домінування державної власності на землю та релігійні обмеження, а також іноземні завоювання вплинули на соціальний устрій держав. Простежте чітку різницю у соціальному та майновому становищі феодалів та залежних верств населення.

Натомість ще в VI ст. Аравійський півострів асоціювався з "окраїною світу". На більшій частині "кам'янистої Аравії" кочували племена арабів-бедуїнів. Лише на півдні та заході існували невеличкі протодержави: Ємен, Мекка, Ятриб (Медіна). На початку VII ст. у житті арабів-кочівників відбулися значні зміни. Виділилася племінна знать, активно почала розвиватися торгівля, сформувалась єдина північноарабська мова та писемність. Подальша історія арабів пов'язана з іменем Мухаммеда - засновника нової релігії — ісламу або мусульманства.

Питання для підготовки

1. Перехід до феодалізму в Індії та Китаї. Виникнення феодалного суспільства і феодалної держави в цих країнах.
2. Виникнення та розвиток держави Арабський Халіфат та світової релігії ісламу.
3. Характеристика джерел та основних галузей мусульманського феодалного права.
4. Середньовічні держави Африки.

Література

1. Гришко Л.М. Історія політико-правового розвитку монархій Арабського Сходу. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/5366/Istoriia%20polityko_pravovoho%20rozvytku%20monarkhii%20Arabskoho%20Skhodu_Hryshko_%202012.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвіткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.

3. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
4. Коран. – К.: Думму, 2018.
5. Лубський В. І., Борис В. Д. Мусульманське право. – К., 1997.
6. Рабовладельческое и феодальное государство и право стран Азии и Африки / Под ред. А. Й. Рогожина, Н. Н. Страхова. – Харьков, 1988.
7. Рубель В. Халіфату арабо-мусульманського дипломатія. [Українська дипломатична енциклопедія](#) : у 2 т. / ред. кол.: [Л. В. Губерський](#) (голова) та ін. — К. : [Знання України](#), 2004. – Т. 2. 812 с.
8. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
9. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
10. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
11. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

- Гана – найбільша рання держава на території:
А) Єгипту.
Б) Судану.
В) Індії.
Г) Китаю.
- Якого з названих періодів не існувало в історії Арабського халіфату:
а) правління перших халіфів; в) халіфат Омейядів;
б) халіфат Мухаммеда; г) халіфат Аббасидів.
- Для феодальної Індії типово:
А) посилений розвиток приватної власності на землю;
Б) родові стосунки та конфуціанство;
В) поєднання кастового ладу з соціальною рівністю;
Г) тривале збереження общини й відсутність кріпацтва.
- Якого з названих занять не було в арабських племен:
а) кочове скотарство; в) торгівля;
б) оазисне землеробство; г) іригаційне землеробство.
- У процесі розпаду родоплемінних відносин в арабів сформувалася військова знать і старійшини племен. Як вони називалися (два):
а) шейхи; в) сайди;
б) курейш; г) халіфи.
- Визначте основну передумову виникнення Арабського халіфату:

- а) розвиток торгівлі;
- б) міжплемінні війни;
- в) виникнення ісламу;
- г) зовнішня загроза.

7. Хто був засновником Арабського халіфату:

- а) Мухаммед;
- б) Абу Бекр;
- в) Омар;
- г) Алі.

8. Хто став першим халіфом арабів:

- а) Мухаммед;
- б) Абу Бекр;
- в) Омар;
- г) Алі.

9. Що означає слово «халіф»?

- а) засновник ісламу;
- б) пророк;
- в) заступник пророка;
- г) глава мусульман.

10. Найрозвиненіший спадковий бюрократичний апарат існував у:

- А) феодальному Китаї;
- Б) Арабському халіфаті;
- В) Гані;
- Г) Малі.

11. Яка з наведених рис не відповідає особливостям розвитку феодалізму в арабів:

- а) досить швидко сформувалися відносини сюзеренітету-васалітету;
- б) ступінь розвитку феодальних відносин не був рівномірним у різних районах халіфату;
- в) переважала державна власність на землю;
- г) зберігалось общинне землеволодіння.

12. Особливість суспільного устрою Арабського халіфату полягала у поділі населення:

- а) за майновою ознакою;
- б) за національною ознакою;
- в) за релігійною ознакою;
- г) за кольором шкіри.

Тема 11. КОНСТИТУЦІЙНІ АКТИ І ФОРМУВАННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ МОНАРХІЇ В АНГЛІЇ (1640-1918).

(2 год.)

Методичні вказівки:

Дана тема передбачає вивчення основних конституційних актів Англії даного періоду, з'ясування особливостей формування і розвитку конституційної монархії і парламентаризму в Англії. Для розуміння і аналізу змісту конституційних актів необхідно показати соціально-економічні і політичні умови, в яких ці акти видавались.

Для вивчення питань теми необхідно з'ясувати особливості буржуазної революції, охарактеризувати республіку в Англії (1649-1658 рр.), показати причини її падіння, причини і наслідки "славної революції" 1688р., формування і специфіку політичних угруповань торі і вігів, їх перетворення в політичні партії консерваторів і лібералів, чартистський рух та

утворення лейбористської партії, проведення перших демократичних реформ виборчого права.

На базі соціально - економічних та політичних відносин необхідно розкрити суть англійської конституційної монархії, формування парламентарного політичного режиму, перетворення Англії в світову державу з великими колоніальними володіннями, джерела і суть її правової основи в цей період.

Питання для вивчення:

1. Причини, етапи і особливості англійської буржуазної революції ХУІІ ст.
2. Характеристика державно - правових актів у ХУІІ ст.
 - а) Петиція про право 1628р.;
 - б) Трирічний акт 1641.
3. Проголошення та суспільно-політичний устрій республіки (1649-1658рр.).

Конституційні акти:

- а) Знаряддя правління 1653 року - конституція Англійської республіки.
 - б) Прийняття та характеристика "Габеас корпус акту" 1679 р.
4. "Славна революція" 1688 -1689 рр. Конституційні акти:
 - а) Біль про права 1689 року;
 - б) Акт про престолонаслідування 1701 року.
4. Характерні риси державно-правового розвитку Англії кінця ХУІІ -ХІХ ст.
5. Причини, зміст і оцінка парламентських реформ 1832 та 1867 року.
6. Суть і значення чартистського руху в Англії.
6. Утворення і суть партій лібералів, консерваторів та лейбористів.
7. Реформа парламенту Англії 1911 року.
8. Джерела та суть права Англії після буржуазної революції. Судова система.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2015.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. — Тернопіль, 2015. — 125 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф.

О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.

6.Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.

11.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. К.: Атіка, 2000.

12.Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.

13.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.:Ін Юре, 2003.

14.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

15.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

16.Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

17.Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

18.Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

19.<https://www.coursera.org/learn/magna-carta/home/welcome>.

Тестові завдання

1. Якого англійського короля в ході революції було публічно страчено?

а) Карла І;	в) Карла ІІ;
б) Якова ІІ;	г) Вільгельма ІІІ Оранського.

2. “Петиція про права передбачала”:

- а) ліквідацію монархії;
- б) введення податків за згодою парламенту;
- в) запровадження конституційної монархії;
- г) ліквідацію парламенту.

3. До політичних партій періоду Англійської революції відносяться:

а) лейбористи;	в) якобінці;
б) жирондисти;	г) торі;

- д) пресвітеріани;
- е) віґи;
- є) індепенденти;

- ж) діггери;
- з) левеллери.

4. Прихильником обмеження абсолютизму англійського монарха був клас:

- а) старого дворянства;
- б) духовенства;
- в) нового дворянства.

5. О.Кромвель був лідером:

- а) пресвітеріан;
- б) індепендентів;
- в) діггерів;
- г) левеллерів.

6. “Знаряддя управління”, яке визначило режим протекторату в Англії:

- а) забезпечило концентрацію влади в руках лорд-протектора;
- б) створило передумови демократизації в державі;
- в) реставрувало монархію в Англії;
- г) визначало статус іноземців.

7. Реставрація монархії була ознаменована приходом до влади?

- а) Карла II;
- б) Карпа I;
- в) Якова I;
- г) Якова II;

8. “Славетна революція” — це:

- а) державний переворот, вході якого англійський королівський трон перейшов до Вільгельма III Оранського;
- б) реставрація на троні династії Валуа;
- в) утвердження на престолі Іспанії австрійських Габсбургів.

9. Опозицію до королівської влади в англійському парламенті становили?

- а) торі;
- б) віґи;
- в) лорди;
- г) католики;
- д) армійські офіцери.

10. Які з перелічених вимог ставили французькі просвітники?

- а) запровадження свободи совісті;
- б) свобода підприємницької діяльності;
- в) поділ влади;
- в) конфіскація церковних земель;
- г) ліквідація класу духовенства;
- д) ліквідація кріпацтва;

є) ліквідація привілеїв дворянства.

Тема 12. УТВОРЕННЯ ТА КОНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

США (1776-1918 рр.)

(4 год.)

Методичні вказівки:

Мета вивчення теми - вивчити економічні і соціально-політичні передумови утворення держави США, її формування і конституційний розвиток. В центрі уваги є Конституція США 1787 року, її зміст, аналіз і характеристика, історичний розвиток. Для з'ясування теми треба вивчити ряд конституційних актів, зокрема Декларацію незалежності США 1776 р., Статті Конфедерації 1781 року, поправки до конституції США ознайомитись з особливостями соціально-економічного і державно-правового розвитку країни.

До важливих питань теми належать особливості розвитку капіталізму в сільському господарстві США, громадянська війна, утворення і роль політичних партій США - Демократичної і Республіканської, зміст "Чорних кодексів", розвиток різних політичних і профспілкових структур США. Тоді виникають й різні антидемократичні, расистські організації у країні-суд Лінча, Ку-Клус-Клан і т.п.

Питання для вивчення:

1 заняття

Економічне і політичне становище американських колоній Англії.

Причини, хід та оцінка війни за незалежність.

Декларація незалежності 1776 р і утворення США.

Статті конфедерації 1781 р., їх характеристика.

Розробка та прийняття конституції США, її структура, основні принципи, оцінка.

Характеристика конституції США 1787р.:

а) законодавча влада;

б) виконавча влада;

в) судова влада та інші положення конституції.

2 заняття

1. Перший цикл поправок до Конституції США (1-12 поправок).
2. 8.Громадянська війна 1861-1865 рр. Законодавство періоду громадянської війни.
3. Економічні та політичні наслідки громадянської війни. Другий цикл поправок до конституції США (13-15).
4. Реконструкція Півдня. Виникнення Ку-клус-клану, суду Лінча. "Чорні кодекси".

5. Утворення та діяльність республіканської та демократичної партій.
6. Соціально-політичний розвиток країни кінця XIX ст. - початку XX ст. Закон Шермана 1890р.

Контрольні питання:

1. Проаналізуйте передумови зародження США.
2. Охарактеризуйте наслідки війни за незалежність для США та Великобританії.
3. Охарактеризуйте характер взаємовідносин між окремими штатами у період до прийняття Конституції США.
4. Охарактеризуйте основні принципи, закріплені в Конституції США.
5. Назвіть основні причини внесення поправок до Конституції США.
6. Які фактори зумовили становлення двопартійної системи у США?
7. Охарактеризуйте напрями державної політики президента Лінкольна у період громадянської війни.
8. Вкажіть основні причини громадянської війни у США.
9. Які фактори зумовили перемогу Північних штатів у громадянській війні?
10. Охарактеризуйте перешкоди на шляху реконструкції Півдня.

Література:

1. Американська демократія і незалежність України / За ред. Р.Борковського. - Львів: Слово, 1992. - 101с.
2. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. – Тернопіль, 2017. – 656 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цвєткова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. История США / Под ред. Г. Н. Севостьяновой. - М.: Наука, 1985. - С. 3 -510.
8. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. -Львів: Світ, 2006.
9. Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки. - К.: Веселка, 1993.

- 13.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка,2000.
- 14.Реміні Р.Коротка історія США, К: Віват, 2022. 496 с.
- 15.Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
- 16.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
- 17.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
- 18.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

Тестові завдання

1. Першим американським президентом було обрано:
а) Т.Джефферсона;	г) Дж.Вашингтона;
б) Дж.Медісона;	д) Дж.Адамса;
в) Дж.Монро;	е) А.Лінкольна.
2. Утиски метрополії (Англії) щодо колоній проявлялися:
- а) заборона американській буржуазії займатися работорівлею;
- б) заборона виготовляти багато товарів в колоніях;
- в) заборона перевозити товари на американських кораблях;
- г) заборона розмовляти на американському діалекті.
3. Рішення І Континентального конгресу передбачали:
- а) вимогу відміни нестерпних англійських законів;
- б) рішення бойкотувати англійські товари;
- в) осуд англійської системи управління колоніями;
- г) осуд работорівлі неграми.
4. Відміна рабства у США почалася з
а) 1863 р.;	в) 1776 р.;
б) 1814 р.;	г) 1789 р.
5. Реконструкція в США тривала:
а) з 1865 до 1877 рр.;	в) з 1870 р. до 1877 рр.;
б) з 1866 до 1877 рр.;	г) з 1877 до 1890 рр.
6. Декларація незалежності США була прийнята?
а) 4 травня 1775 року;	б) 8 листопада 1775 року;

в) 4 липня 1776 року;

д) 4 липня 1778 року.

г) 4 серпня 1776 року;

7. Строк повноважень Президента США за Конституцією США 1787 року становить:

а) 4 роки;

г) 10 років;

б) 5 років;

д) 3 роки.

в) 6 років;

8. Ініціатором прийняття Гомсгед акту (Закону прогомстеди) став:

а) Д. Вашингтон;

б) Б. Франклін;

в) Д. Девіс;

г) А. Лінкольн;

д) Т. Джефферсон.

9. Поправки до Конституції США вносяться?

а) за рішенням 2/3 від складу обох палат Конгресу США;

б) за рішенням половини від складу обох палат Конгресу США;

в) за рішенням 2/3 від складу Сенату;

г) за рішенням 2/3 від складу Палати депутатів;

д) за рішенням 3/4 від складу обох палат Конгресу США.

10. Що закріпила 13 Поправка до Конституції США?

а) ввела заборону спекуляції;

б) ввела "сухий закон";

в) скасувала рабство у США;

г) ввела заборону на будь-яке обмеження виборчих прав;

д) обмежила монополію в економіці.

ТЕМА 13. ДЕРЖАВА І ПРАВО ФРАНЦІЇ В ПЕРІОД 1789-1870 рр.

Методичні вказівки:

Завданням студентів є вивчити причини, рушійні сили, етапи і результати Французької буржуазної революції 1789 року, становлення і форми державності у Франції в період 1789 - 1870 рр. Зверніть увагу на вивчення змісту і характеристику основних законодавчих актів того часу, зокрема Конституцій 1791, 1793, 1795, 1799, 1848 років.

Важливим є питання про державний лад і політичний режим в період якобінської диктатури , період Другої республіки, Першої та другої імперій у Франції.

Необхідно зрозуміти історичне значення Великої французької революції, історичне значення якобінської диктатури та інших форм держави, які виникали в наступні роки, кодифікацій та характерних рис права.

Питання для вивчення:

1 заняття

- 1.Причини, рушійні сили і етапи буржуазної революції у Франції.
- 2.Декларація прав людини і громадянина 1789 року, її зміст і характеристика.
- 3.Прийняття, зміст, оцінка першої конституції Франції 1791 року.
- 4.Встановлення якобінської диктатури. Декларація прав людини і громадянина та конституція 1793 року.
- 5.Державний устрій якобінської диктатури.
- 6.Основні соціально-економічні і політичні перетворення якобінців.
7. Історичне значення і оцінка якобінської диктатури.

2 заняття

1. Термідоріанський переворот 1794 року, конституції 1795 та 1799 років. Період консулату.
2. Утворення та суспільно-політичний устрій імперії Наполеона Бонапарта.
3. Кодифікації права:
 - а) Цивільний кодекс 1804 р.;
 - б) Торговельний кодекс 1807 р.;
 - в) Кримінальний кодекс 1810 р.
4. Друга республіка у Франції. Конституція 1848 року.
5. Друга Імперія (1852 - 1870 рр.).
6. Історія Паризької комуни.

Контрольні питання:

- 1.Охарактеризуйте цілі французької буржуазної революції.
- 2.Охарактеризуйте повноваження Національних зборів Франції.
- 3.Проаналізуйте наслідки якобінської диктатури.
- 4.Вкажіть причини та передумови Термідоріанського перевороту.
- 5.Здійсніть порівняльний аналіз змісту французьких конституцій 1789,1795 та 1799 років.

- 6.Визначте умови становлення імперії Наполеона Бонапарта.
- 7.Визначте основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики Наполеона Бонапарта.
- 8.Охарактеризуйте причини реставрації династії Бурбонів.
- 9.Охарактеризуйте структуру державного апарату в період Другої французької республіки.
- 10.Охарактеризуйте особливості періоду "Ста днів" та його місце в історії французького державотворення.

Література:

1. Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Серія "Історія країн світу". Львів: вид-во УКУ, 2002. -412 с.
2. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
3. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
4. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
5. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
6. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. — Тернопіль, 2015. — 125 с.
7. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. — Тернопіль, 2017. — 656 с.
8. Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. з англ. — К., 2006.
9. Джедула К. О. Історія Франції. - К.: Радянська школа, 1954. - С. 170-231.
- 10.Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
- 11.Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
- 12.Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
- 13.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 172 с.
- 14.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до

іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

15.Федоров К. Історія держави і права зарубіжних країн. - К., 1994.

16.Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

17.Шевченко О.О. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій. - К., 1997.

18.Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.

19.Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.

Тестові завдання

1. Як називався передреволюційний парламент у Франції?

а) Народні збори;	г) Конгрес;
б) Національні збори;	д) Генеральні Штати;
в) Національний Конвент;	е) Рада-500.

2. Велика французька революція розпочалася:

- а) 5 травня 1789 р;
- б) 14 липня 1789 р.;
- в) 17 червня 1789 р.;
- д) 26 серпня 1789 р.

3. Який етап французької буржуазної революції пропущений (1789—конституціоналісти — жирондисти —...)

а) пресвітеріани;	в) якобінці;
б) роялісти;	г) інDEPENDENTI.

4. Віковий ценз для обрання в вищі органи влади й управління Франції за Конституцією 1795 р. становив?

- а) 40 років для верхньої палати, 30 років для нижньої палати;
- б) був відсутнім;
- в) 30 років для верхньої палати, 40 років для нижньої палати;
- г) 30 років для верхньої і для нижньої палати.

5. У яких із перелічених років наприкінці ХІІІ ст. у Франції приймалися конституції?

а) 1789 р.;	в) 1791 р.;	д) 1793р.;
б) 1790 р.;	г) 1792 р.;	е) 1794 р.;

€) 1795 p.;

3) 1797 p.;

i) 1799p.

ж) 1796 р.;

и) 1798р.;

6. Які з перелічених вимог ставилися до “активного” громадянина за Конституцією Франції 1791 р.?

а) вік до 30 р.;

б) наявність не менше 10 років постійного місця проживання;

в) прийняття присяги на вірність Франції;

г) сплата щомісячного податку, який дорівнював десятиденному заробітку;

д) вік від 25 років;

е) внесення до списків Національної гвардії.

7. Французька Декларація прав людини і громадянина була прийнята?

а) у 1788 році;

б) у 1789 році;

в) у 1790 році;

г) у 1787 році;

д)у 1792 році.

8. За Конституцією Франції 1795 року двопалатний парламент складався?

а) з палати лордів та палати спільнот,

б) із сенату та палати депутатів;

в) з Ради Старійшин та Ради 500;

г) з палати перів та палати депутатів;

д) з Ради Старійшин та палати депутатів.

9. Комітет громадського порядку був створений?

а) у період конституційної монархії та складався з 10 осіб;

б) у період яacobінської диктатури та складався з 50 осіб;

в) в епоху консулату та складався з 15 осіб;

г) в епоху Директорії та складався з 25 осіб;

д) у період яacobінської диктатури та складався з 9 осіб.

10. Цивільний кодекс Наполеона було прийнято?

а) у 1804 році;

б) у 1805 році;

в) у 1802 році;

г) у 1807 році;

д)у 1799 році.

10. Утвердження Другої імперії Франції пов'язане?..

- а) з Наполеоном I Бонапартом;
- б) з Наполеоном III;
- в) з Людовіком XVIII;
- г) з Карлом X;
- д)з Луї Філіпом.

ТЕМА 14. ДЕРЖАВА І ПРАВО НІМЕЧЧИНИ НОВОГО ЧАСУ

Методичні вказівки:

Під час вивчення теми слід вивчити особливості розвитку Німеччини у першій половині XIX ст., проаналізувати вплив революції 1848 р. на розвиток німецьких держав. Важливим є дослідження діяльності канцлера Бісмарка та утворення імперії. Студентам необхідно вивчити державний лад Німеччини за Конституцією 1871 р. у кінці XIX – на початку XX ст. Варто також зупинитися на джерелах та основних рисах права Німеччини Нового часу.

Питання для підготовки

1. Особливості розвитку Німеччини у першій половині XIX ст.
2. Вплив революції 1848 р. на розвиток німецьких держав.
3. Утворення імперії. Конституція 1871 р.
4. Державний лад Німеччини у кінці XIX – на початку XX ст. Федеративний устрій Німеччини.
5. Джерела та основні риси права Німеччини Нового часу.

Література

1. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с..
3. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
4. Папенко Н., Папенко Є. Отто фон Бісмарк та створення єдиної Німецької імперії. URL: file:///C:/Users/Sergij/Downloads/eine_2018_54_19.pdf.

5. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
6. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
7. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
8. Тищик Б. Й. Історія держави і права Німеччини (1918 – 1945 рр.). – Львів, 1973. – 198 с.
9. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
10. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
11. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.
12. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

1. В якому році відбулося падіння Священної римської імперії німецької нації:
а) 1806 р.; в) 1833 р.;
б) 1815 р.; г) 1848 р.
2. Ліквідація Священної римської імперії німецької нації стала результатом:
а) кризи феодалних відносин;
б) наполеонівських воєн;
в) війни Австрії з Пруссією;
г) революції.
3. Замість Священної римської імперії німецької нації Наполеон створив:
а) Рейнський союз; в) Митний союз;
б) Німецький союз; г) Північнонімецький союз.
4. Який з названих союзів був створений у 1815 р. Віденським конгресом держав-переможниць:
а) Рейнський союз; в) Митний союз;
б) Німецький союз; г) Північнонімецький союз.
5. З 1816 до 1847 р. у більшості держав Німецького союзу були прийняті конституції, які встановили:
а) абсолютні монархії;
б) конституційні монархії;
в) республіки;
г) відновлення єдності Німеччини.
6. Який із союзів німецьких держав був створений під егідою Пруссії у 1833 р.:
а) Рейнський союз; в) Митний союз;
б) Німецький союз; г) Північнонімецький союз.

7. Які з союзів німецьких держав були створені за ініціативи і під егідою Пруссії (два):
а) Рейнський союз; в) Митний союз;
б) Німецький союз; г) Північнонімецький союз.
8. Який із союзів німецьких держав був створений після поразки Австрії у війні з Пруссією:
а) Рейнський союз; в) Митний союз;
б) Німецький союз; г) Північнонімецький союз.
9. Головним завданням революції 1848 р. у Німеччині було:
а) повалення абсолютизму;
б) визволення з-під влади іноземних держав;
в) ліквідація політичної роздробленості;
г) ліквідація поміщицького землеволодіння.
10. Яка причина того, що розроблений проект загально німецької конституції 1849 р. не був уведений в дію:
а) боротьба за першість між Австрією та Пруссією;
б) втручання іноземних держав;
в) спротив монархів німецьких держав;
г) протестні виступи народних мас.
11. Згідно Конституції 1850 р. Пруссія стала:
а) президентською республікою;
б) парламентською республікою;
в) конституційною монархією;
г) абсолютною монархією.
12. Якій з названих німецьких держав належала ініціатива об'єднання Німеччини:
а) Саксонія; в) Австрія;
б) Баварія; г) Пруссія.

ТЕМА 15. ДЕРЖАВА І ПРАВО ЯПОНІЇ НОВОГО ПЕРІОДУ

Методичні вказівки:

У період правління Бакумацу (династії Токугава, 1603-1867 рр.) фактичним правителем Японії був диктатор - *сегун*. Імператора практично усунено від участі в політичному житті країни. Сегунат разом зі своїми прямими васалами володів четвертою частиною земельних угідь країни. Решта землі перебувала в денному користуванні великих феодалів-князів (*дайме*) (приблизно 260 князівств у ХУІІІ-ХІХ століттях). Сегун і дайме, як уособлення феодального ладу, що гальмували розвиток буржуазних відносин, спричинили незадоволення суспільства. Боротьба проти сегунату Токугави та великих феодалів, на яких він спирався, стає тією ідейною платформою, на якій відбувається зближення різноманітних антиурядових сил - широких мас селянства та міської бідноти, торговельно-промислової буржуазії й нижчих верств радикально налаштованого дворянства, придворної аристократії, опозиційне налаштованих великих феодалів та ін.

Питання для підготовки

1. Суспільний та державний лад Японії епохи Середньовіччя.
2. Революція Мейдзи. Реформи державного управління, аграрна, правова, освітня.
3. Механізм державної влади реформованої Японії.

4. Характерні риси японського права. Джерела права.

Конституція Японії 1889 р.

Література

1. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с..
3. Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній новий час): Навчальний посібник / За ред. проф. Б. Й. Тищика. - Львів: Світ, 2006.
4. [Рубель В. А.](#) Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII — друга половина XIX ст.). — К. : [Либідь](#), 2007. — 560 с.
5. Рубель В. А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. — Київ: «Аквілон-Прес», 1997.
6. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
7. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
8. Толстих Т. В. Всесвітня історія: історія Японії: (Новий та Новітній час): навчальний посібник / Т. В. Толстих; Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара (Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2011. - 132 с.
9. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

1. Становлення буржуазної держави в Японії пов'язано з:
 - а) революцією;
 - б) реформами «згори»;
 - в) еволюцією феодалізму;
 - г) з «рисовими бунтами».
2. Головною причиною відсталості Японії до XIX ст. була:
 - а) самоізоляція;
 - б) колоніальна залежність;
 - в) політика мікадо;
 - г) нестача природних ресурсів.
3. Хто був фактичним правителем феодальної Японії з XII до середини XIX ст.:
 - а) мікадо;
 - б) самурай;
 - в) сьогун;
 - г) камікадзе.
4. Військовий правитель Японії називався:
 - а) самурай;
 - б) мікадо;

- б) сьогун; г) даймьо.
5. Що означає формула «сі-но-ко-сю»:
- а) органи влади феодальної Японії;
б) стани суспільства;
в) феодальна драбина;
г) Цивільний кодекс Японії.
6. Якого стану не існувало у феодальній Японії згідно формули «сі-но-ко-сю»:
- а) самураї (феодалі); г) ремісники;
б) міщани; д) торговці.
в) селяни;
7. Як називалися князі феодальної Японії:
- а) самураї; в) мікадо;
б) сьогуні; г) даймьо.
8. Поштовхом до революції Мейдзі стала:
- а) криза феодалізму; в) зовнішня політика сьогунату;
б) зміна імператора; г) «рисові бунти».
9. Після революції Мейдзі Японія перетворилася на:
- а) президентську республіку; в) конституційну монархію;
б) парламентську республіку; г) абсолютну монархію.
10. Революція Мейдзі в Японії отримала свою назву за:
- а) роком у східному календарі;
б) іменем вождя повстанців;
в) ім'ям останнього сьогуну з роду Токугава;
г) тронним ім'ям імператора Муцухіто.
11. Якого положення не було в маніфесті японського імператора від 9 грудня 1867 р.:
- а) повернення влади імператору;
б) скасування сьогунату і посад регентів при імператорі;
в) оголошення війни сьогуну;
г) проголошення нового політичного курсу під галами повернення до старих традицій.
12. Імператор Японії називався:
- а) самурай; в) мікадо;
б) сьогун; г) даймьо.

ТЕМА 16. ЧЕТВЕРТА І П'ЯТА РЕСПУБЛІКИ У ФРАНЦІЇ ТА ЇХ КОНСТИТУЦІЇ 1946 і 1958 рр.

Методичні вказівки:

Історія держави і права IV-тої і V-тої республік у Франції дуже характерна і повчальна, вона свідчить про гостру політичну боротьбу у країні. Прийняття конституції Франції у 1946 р. відбулося у складній післявоєнній ситуації, в обстановці боротьби широких народних мас за громадянські права та політичні свободи, за демократичні положення конституції, за збереження демократичних інститутів виборчого права, за представництво у парламенті і в органах місцевого самоврядування. Перехід від IV-тої до V-тої республіки у Франції свідчить про певне падіння ролі парламенту, підпорядкування його виконавчій владі, про зростання ролі глави держави і уряду.

Завданням для заочників є вивчення питань історії розвитку і суті державно-політичних і правових інститутів однієї з найбільших і найвпливовіших країн Європи, можливості їх використання у державно - правовому розвитку, становленні правової держави в Україні.

Питання для вивчення:

1. Друга світова війна, поразка Франції у війні з гітлерівською Німеччиною. "Держава Віші".
2. Визволення Франції від гітлерівської окупації і прийняття конституції IV-ої Республіки (1946 року).
3. Структура, зміст і характеристика Конституції Франції 1946 року.
4. Причини і суть змін до Конституції в період 1947-1957рр.
5. Прийняття конституції Франції 1958р., її зміст і оцінка.
6. Наступні зміни державного устрою і політичного режиму V-ої республіки у Франції. Партійна система у країні.

Література:

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
2. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
3. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. — Тернопіль, 2015. — 125 с.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. — Тернопіль, 2017. — 656 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. /В.Ластовський. — К.: КНУКіМ, 2017. — 195 с.
8. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Атіка, 2000.
9. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
10. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для

студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.

11.Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

15.Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.

16.Історія держави і права зарубіжних країн [Текст]: хрестоматія/За ред. В.Д. Гончаренка .-К.:Вид-во Ін Юре,2002 .-716 с.

17.Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. — К.: Каравела, 2008.

Тестові завдання

1. Ф.Міттеран був прихильником ідеології:

а) соціалістичної;	г) анархічної;
б) консервативної;	д) націоналістичної.
в) ліберальної;	

2. Яка міжнародна організація була створена на Паризькій мирній конференції?

- а) Ліга націй;
- б) Європейська економічна співдружність;
- в) Європейське об'єднання вугілля та сталі;
- г) ООН.

3. Назвіть риси Конституції Франції 1958 р.

- а) концентрація значних повноважень в руках президента;
- б) двопалатний парламент;
- в) надання колоніям автономії;
- г) закріплення соціалістичного статусу країни.

4. Президента Франції за Конституцією 1946 р. обирали на:

- а) 4 роки;
- б) 5 років;
- в) 6 років;
- г) 7 років.

5. Президентом держави Віші став?

- а) Шарль де Голль;
- б) Ерріо Едуард;

- в) Аристид Бріан;
- г) Жорж Клемансо;
- д) Анрі Петен.

6. Конституція Четвертої Республіки у Франції була прийнята на референдумі?

- а) 10 серпня 1945 року;
- б) 13 жовтня 1946 року;
- в) 17 листопада 1946 року;
- г) 5 липня 1945 року;
- д) 8 лютого 1947 року.

7. Парламент Четвертої Республіки складався?

- а) із Сенату та Національних Зборів;
- б) з Ради республіки та Законодавчого Корпусу;
- в) з Ради республіки та Палати представників;
- г) з Ради республіки та Національних Зборів;
- д) з Палати земель та Палати представників.

8. Конституція П'ятої Республіки у Франції була прийнята на референдумі?

- а) у вересні 1958 року,
- б) у жовтні 1958 року;
- в) у березні 1956 року,
- г) у листопаді 1957 року;
- д) у квітні 1959 року.

9. Першим Президентом П'ятої Республіки у Франції став?

- а) Анрі Петен;
- б) Венсан Оріоль;
- в) Шарль де Голль;
- г) Франсуа Міттеран;
- д) Аристид Бріан.

10. Парламент Четвертої Республіки складається?

- а) із Сенату та Національних Зборів;
- б) з Ради республіки та Законодавчого Корпусу,
- в) з Ради республіки та Палати представників;
- г) з Ради республіки та Національних Зборів;

д) з Палати земель та Палати представників.

ТЕМА 17. ДЕРЖАВА І ПРАВО ІТАЛІЇ (1918 — до сьогодення)

Методичні вказівки

Вивчення історії держави і права Італії в новітній період є надзвичайно важливим хоча б тому, що саме в цій державі зародився фашизм - одна з форм репресивно-терористичної диктатури.

Готуючись до вивчення теми, необхідно зосередити свою увагу на характерних особливостях розвитку держави після Першої та Другої світових воєн, а саме: на шляхи подолання політичної та економічної кризи після Першої світової війни та зародження фашизму; розкрити особливості італійського фашизму та причини його краху; з'ясувати умови та процес прогресивних перетворень в соціально-економічній сфері після прийняття Конституції 1947 р.; усвідомити роль політичних партій Італії щодо державотворчих процесів.

Питання для вивчення:

1. Характерні риси та основні напрями державно-правового розвитку Італії після Першої світової війни:
 - а) криза конституційної монархії;
 - б) виникнення фашистського руху;
 - в) прихід до влади фашистів.
2. Характеристика фашистської диктатури в Італії:
 - а) уряд Муссоліні;
 - б) становище парламенту в системі органів держави;
 - в) органи місцевого самоуправління;
 - г) створення інститутів тоталітарної фашистської держави;
 - д) зміни у виборчій системі;
 - ж) формування репресивного апарату;
 - з) зовнішня політика фашистського режиму.
3. Падіння фашистського режиму.
4. Встановлення республіки. Конституція 1947 року:
 - а) вибори до Установчих зборів;
 - б) прийняття Конституції.
5. Система органів державної влади і управління за Конституцією 1947 року:
 - а) парламент;

б)президент;

в)уряд;

г)система органів правосуддя;

д)автономія місцевого самоуправління та органи управління на місцях.

6. Виборча система.

Література :

1. Адамович С. Між унітаризмом та федералізмом: зарубіжний досвід регіонального розвитку. Політологічні та соціологічні студії. Зб. наукових праць. Т.IX. Чернівці: Букрек, 2010. С.39-54.
2. Бостан Л. М., Бостан С.К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 6-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн. Словник-довідник. – Тернопіль, 2015. – 125 с.
5. Історія держави і права зарубіжних країн : навч.посіб. /В.Ластовський. – К.: КНУКіМ, 2017. – 195 с.
6. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
7. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
8. Конституції країн парламентської демократії: Навч. Посіб. - К., 1992. - С 36-64.
9. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Аттіка, 2000.
10. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
11. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов.-К.: Ін Юре, 2003.
12. Тетарчук І.В., Дяків Т.С. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.

13. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн : посіб. для підгот. до іспитів / Д. А. Тихоненков. – Харків : Право, 2017. – 248 с.
14. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.
15. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

1. Право голосу в фашистській Італії надавалося:

- а) чоловікам старшим 21 року;
- б) чоловікам, які належали до церковного кліру;
- в) чоловікам, які платили внески у профспілку;
- г) чоловікам, які тримали цінні папери;
- д) чоловікам, які служили в армії.

2. Похід фашистів на Рим в Італії відбувся:

- а) у 1919 році;
- б) у 1920 році;
- в) у 1921 році;
- г) у 1922 році;
- д) у 1923 році.

3. Національну фашистську партію Італії очолював?

- а) Генеральний секретар;
- б) Дуче;
- в) Фюрер;
- г) Федеральний секретар;
- д) Адміністративний секретар.

4. За Конституцією Італії 1947 року законодавча влада належала двопалатному парламенту, який складався ?

- а) із Сенату Республіки та Палати депутатів;
- б) із Сенату Республіки та Палати общин;
- в) із Сенату Республіки та Національних Зборів;
- г) з Ради земель та Законодавчих Зборів;

д) з Ради земель та Палати депутатів.

Тема 18 ДЕРЖАВА І ПРАВО НІМЕЧЧИНИ ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1945–до сьогодення)

Методичні вказівки:

Період після Другої світової війни для Німецької держави став переломною віхою в її розвитку. За умов гострої конфронтації західних держав з Радянським Союзом відбувся у 1949 році розкол Німеччини на дві частини. Та у 1990 році, в обставині зростання у всьому світі підтримки історичних ініціатив СРСР з перебудови міжнародних відносин, відбулося об'єднання ФРН і НДР в єдину німецьку державу.

При підготовці теми необхідно звернути увагу на процес відновлення демократичних інститутів Союзною контрольною радою, передумови розколу Німеччини на дві частини. Здійснити аналіз державно-правових явищ та інститутів обох Німецьких держав, показати їх соціальну значимість. Неабияку цікавість являє собою і економічна політика К.Аденауера, як приклад для подолання труднощів в нашій державі.

Не менш важливим є вивчення організації та діяльності політичних партій в контексті їх боротьби за владу. Необхідно розкрити еволюцію державного ладу та політичного режиму ФРН та НДР, передумови та процес об'єднання двох держав.

Питання для вивчення:

1. Потсдамські угоди про Німеччину.
2. Утворення ФРН 1949 р. Окупаційний статут.
3. Конституція ФРН 1949 року, її характеристика.
4. Партійна система ФРН.
5. Проголошення НДР та прийняття Конституції НДР.
6. Об'єднання Німеччини.
7. ФРН в кінці XX на початку XXI ст.

Контрольні питання:

1. Охарактеризуйте умови німецького державотворення після Другої світової війни.
2. Охарактеризуйте систему державних органів ФРН та НДР.
3. Здійсніть порівняльний аналіз державної політики ФРН та НДР.
4. Проаналізуйте особливості державотворчих процесів сучасної Німеччини.

Література :

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн:

Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2004.

1. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн. – К., : 2010. – 356 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
3. Макарчук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. – К.: Аттіка, 2000.
4. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
5. Тищик Б. Й. Про демократичні революції в країнах Східної Європи (1989-1991) / Вісник Львівського ун-ту. Серія юридична. -1993 - Вип. 30. - С 8-12.
6. Тищик Б.Й. Німеччина: історія державності і права (IX ст. – початок ХХІ ст.) : Навчальний посібник. Львів : «Тріада плюс», 2011.
7. Трофанчук Г.І. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 381 с.
8. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Вища школа, 1994.
9. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2003.

Тестові завдання

1. Відмітьте органи влади ФРН:

а) федеральний канцлер;	г) сенат;
б) бундестаг;	д) президент;
в) бундесрат;	е) прем'єр-міністр.

2. Яка форма правління сучасної об'єднаної Німеччини?

- а) конституційна монархія;
- б) абсолютна монархія;
- в) президентська республіка;
- г) парламентська республіка;
- д) президентсько-парламентська республіка;
- е) парламентсько-президентська республіка.

3. Творцем німецького економічного дива вважається:

а) Бісмарк;	г) Л.Ергард;	є) Г.Коль;
б) Г-Д. Геншер;	д) К.Кінкель;	ж) К.Аденауер;
в) В.Брандт;	е) Г.Шмідт;	з) Г.Шредер.

4. На який термін обирається федеральний президент?

- а) 4 роки;
- б) 6 років;
- в) 5 років;
- г) 7 років.

5. Бізонія—це:

- а) назва об'єднаної американської та британської зони окупації;
- б) назва об'єднаної американської та французької зони окупації;
- в) назва об'єднаної британської та французької зони окупації.

6. За Конституцією ФРН парламент ФРН складався з двох палат?

- а) рейхстагу і рейхсрату;
- б) бундестагу і бундесрату;
- в) бундестагу і сенату;
- г) бундестагу і рейхстагу;
- д) бундесрату і рейхсрату.

7. Проект Конституції НДР 1949 року був розроблений?

- а) Німецькою народною радою;
- б) Німецькими установчими зборами;
- в) Комуністичною партією Радянського Союзу,
- г) Соціалістичною партією Німеччини;
- д) Німецькою конституційною комісією.

8. Об'єднання Німеччини відбулось?

- а) у серпні 1989 року; б) у вересні 1990 року;
- в) у жовтні 1990 року;
- г) у листопаді 1990 року;
- д) у січні 1991 року.

Тема 19. Держава і право Японії в новітній період

Методичні вказівки:

Під час вивчення історії розвитку держави і права в Японії після II світової війни необхідно звернути увагу на складний процес відмови японців від мілітаристської спадщини і імперської політики. Студенти повинні зауважити, що мешканці Японії зуміли побудувати ефективну економіку і запровадити основні засади лібералізму в державно-правові відносини. Студенти повинні також проаналізувати Конституцію Японії 1947 р. і вивчити особливості японської правової системи.

Питання для підготовки

1. Перехід Японії від політики мілітаризму до ідей ліберальної політики.

2.Конституція Японії 1947 р.

3. Особливості розвитку правової системи Японії.

Література

1. Історія держави і права зарубіжних країн. Довідник / ред.: Ю. В. Цветкова. - Київ : Інтерсервіс, 2018. - 98 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; [Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М., та ін. ; вступ. слово О. М. Бандурки]. Харків : Майдан, 2020. 618 с..
3. Рубель В. А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. — Київ: «Аквілон-Прес», 1997.
4. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
5. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
6. Толстих Т. В. Всесвітня історія: історія Японії: (Новий та Новітній час): навчальний посібник; Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара (Дніпропетровськ). - Дніпропетровськ: Видавництво ДНУ, 2011. - 132 с.

Тестові завдання

1. Причинами мілітаризації Японії після Першої світової війни були (дві):
 - а) економічна криза;
 - б) незадоволення результатами війни;
 - в) загроза з боку сусідніх держав;
 - г) прагнення до захоплення сусідніх територій.
2. Визначте фактори, які сприяли вестернізації Японії у другій половині ХХ ст. (два):
 - а) діяльність окупаційної адміністрації;
 - б) поразка у Другій світовій війні;
 - в) економічна криза;
 - г) підготовка до нової війни.
3. Визначальним фактором для розробки демократичної конституції Японії після Другої світової війни було:
 - а) революція;
 - б) прагнення японців до демократичних свобод;
 - в) ініціатива мікадо;
 - г) діяльність окупаційної адміністрації.
4. Визначте, яка з наведених вимог окупаційної адміністрації японському керівництву після Другої світової війни не відповідає дійсності:
 - а) відмова від війни і ліквідація збройних сил;
 - б) передача суверенітету від мікадо до народу;
 - в) збереження власності імператорського дому;
 - г) ліквідація палати перів.

5. Коли була прийнята нова Конституція Японії, розроблена під тиском окупаційної адміністрації:
- а) 1945 р.;
 - б) 1947 р.;
 - в) 1949 р.;
 - г) 1951 р.
6. За формою управління сучасна Японія є:
- а) конституційною монархією;
 - б) абсолютною монархією;
 - в) парламентською республікою;
 - г) президентською республікою.
7. Який з названих органів влади відсутній у сучасній Японії:
- а) президент;
 - б) парламент;
 - в) кабінет міністрів;
 - г) верховний суд.
8. За поданою характеристикою визначте державний орган сучасної Японії: «символ держави і єдності народу, влада якого є спадковою»:
- а) імператор;
 - б) парламент;
 - в) кабінет міністрів;
 - г) верховний суд.
9. За поданою характеристикою визначте державний орган сучасної Японії: «призначає кабінет міністрів, має право розпуску палати представників, підтверджує призначення і відставку вищих посадовців»:
- а) імператор;
 - б) парламент;
 - в) кабінет міністрів;
 - г) верховний суд.
10. За поданою характеристикою визначте державний орган сучасної Японії: «найвищий орган державної влади і єдиний законодавчий орган країни»:
- а) імператор;
 - б) парламент;
 - в) кабінет міністрів;
 - г) верховний суд.
11. Визначте з яких палат складається парламент сучасної Японії (дві):
- а) палата перів;
 - б) палата радників;
 - в) палата представників;
 - г) палата депутатів.
12. За поданою характеристикою визначте державний орган сучасної Японії: «обирається на 6 років з переобранням половини складу кожні три роки»:
- а) палата радників;
 - б) палата представників;
 - в) кабінет міністрів;
 - г) верховний суд.

Т. 21. УТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛЬСЬКОЇ ТА ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ДЕРЖАВ

Методичні вказівки:

Історична доля Чехословаччини і Польщі тісно переплелася з українською історією. Саме тому вивчення її державності особливо важливо для розуміння перспектив становлення України. Під час підготовки до семінару необхідно показати відновлення і суть Чехословацької державності у 1918-1938 рр., оцінити антифашистський рух в державі і становлення державно-правового режиму «народної демократії». Не можна обминути увагою процесу переходу до федеративного устрою в країні, а також «празької весни» і наступних репресивних дій консервативних сил. Одночасно важливо оцінити процес демократизації країни в 1989-1990 рр. і процес її розпаду на початку 1993 р.

Під час підготовки до семінару треба з'ясувати процес відновлення Польської держави у 1918-1919 рр., розкрити суть державного механізму, політичний режим, партійну систему,

причини втрати незалежності. Необхідно розкрити специфіку розвитку Польщі в умовах «народної демократії», перехідний від соціалізму період, а також розвиток сучасної демократичної Польщі як складової частини об'єднаної Європи.

Питання для підготовки:

1. Утворення Чехословацької республіки в 1918 р. та її розвиток до 1938 р.
2. Відновлення та розвиток незалежної Польської держави - II Річ Посполита (1918-1939 рр.). Конституції Польщі 1921 та 1935 рр.
3. Захоплення Чехословаччини нацистською Німеччиною, окупаційний період. Утворення та розвиток Чехословацької народно-Демократичної республіки. Конституція 1948 р.
4. Утворення Польської народної республіки, її державно-правове оформлення (1944-1947 рр.). Конституція 1952 р., її структура, зміст, оцінка.
5. Перетворення Чехословаччини у федеративну державу. Конституційний закон 1968 р.
6. Демократична революція 1989-1991 рр. утворення Чеської і Словацької держав. III Річ Посполита.

Література :

2. Бостан Л. М, Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2018.
3. Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. - 5-те видання, перероблене і доповнене - К.: Істина, 2010.
4. Дзюбко І. Розв'язання національного питання в Чехословаччині — закономірність будівництва соціалізму. К. 1966.
5. Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За редакцією Л. Зашкільняка. - Львів: Львівський університет імені І.Франка, 2001
6. Коротка Історія Чехії і Словаччини: Навч.-посіб. під ред. П.С. Федорчака. – Івано-Франк.: Плай, 1999. – С.76-97.
7. Макачук В. С. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Аттіка, 2000.
8. Масарик Т.Г. Право і демократія. Вибрані праці. / Передмова ,упорядник Нагорняк М.М. -К.: Логос, 2007. – 336 с.
9. Наленч Д., Наленч Т. Юзеф Пилсудский – легенды и факты (Перевод с польского) – М.: Политиздат, 1990. – 339 с.
10. Присташ Л.Т. Структура центральних державного апарату Польщі за

Конституцією 1921 р. // Право України.- 1998. - №9. – С.95-97.

11. Сопільник Л. І. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Л. І. Сопільник, М.-Б. І. Камінський ; Приват. вищ. навч. закл. "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2012. - 499 с.
12. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юрид. спец, вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. та допов. - К.: Ін Юре, 2003.
13. Тетарчук І.В., Дяків Т.Є. Історія держави і права зарубіжних країн: Навч. Посібник для підготовки до іспитів. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 172 с.
14. Тищик Б. Й. Про демократичні революції в країнах Східної Європи (1989-1991) / Вісник Львівського ун-ту. Серія юридична. -1993 - Вип. 30. - С 8-12.
15. Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн. - К.: Вища школа, 1994.
16. Федорчак П. С. Новітня історія Польщі ХХ століття: Навчальний посібник для студентів історичних спеціальностей. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006.
17. Хома Н. М. . Історія держави і права зарубіжних країн. Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. - К.: Каравела, 2008.
18. Шульженко Ф. П. Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Ф. П. Шульженко [и др.] ; Державний вищий навч. заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 192 с.
19. Яровий В. І. Історія західних і південних слов'ян у ХХ ст.: Курс лекцій. - Київ: Либідь, 1996. - 416 с.
20. Яровий В. Новітня історія Центрально-європейських та Балканських країн ХХ ст. [Текст]: підручник для вищих навч. закладів / В. Яровий. – К.: Генеза, 2005. – 816 с.
21. Яремчук В. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: дефініції, схеми, таблиці; Львів. держ. ун-т внутр. справ. - Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2019. - 243 с.

Тестові завдання

1. Акт створення Польської держави було проголошено у:
 - а) 1915 р.
 - б) 1916 р.
 - в) 1917 р.
 - г) 1918 р.
2. Назва політичного режиму в Польщі в 1926-1939 рр., установленого після травневого перевороту 1926 р. прибічниками Ю. Пілсудського; висував гасла оздоровлення суспільного життя країни шляхом згортання демократичних інститутів, обмеження прав парламенту та зміцнення виконавчої влади (президента, уряду).

- а) режим санації;
- б) режим Горті;
- в) комуністичний режим;
- г) польський режим.

3. "Лінія Керзона " – це:

- а) умовна назва східного кордону Польщі
- б) умовна назва західного кордону Польщі
- в) умовна назва східного кордону Чехословаччини
- г) умовна назва західного кордону Чехословаччини

4. Влітку 1918 р. Чехословацький національний комітет у Парижі очолював:

- а) Е.Бенеш.
- б)Т. Масарик
- в) Ю.Пілсудський
- г) К.Крамарж

5. Позначте назву території, яка за Сен-Жерменським договором на правах автономії увійшла до Чехословаччини:

- а) Закарпаття
- б) Мараморощина
- в) Угорщина
- г) Богемія

6. Позначте подію, яка мала місце в історії Чехословаччини у 20-30 рр. XX ст.:

- а) установлення комуністичної диктатури;
- б) прийняття в лютому 1924 р. Конституції;
- в) відсутність високого рівня економічного розвитку;
- г) установлення королівської диктатури;
- д) здійснення в 1923 р. державного перевороту;
- е) обрання президентом Т. Масарика

7. Позначте подію, яка мала місце в історії Польщі у 20-30-ті роки XX ст.

- а) здійснення державного перевороту Т.Масариком у 1926 р.
- б)здійснення соціалістичної революції в 1919 р.
- в) польсько-більшовицька війна 1920 р.
- г) запровадження комуністичного режиму
- д) установлення хортистського режиму
- е) установлення монархічної диктатури

8. Яку територію відібрала Угорщина в Чехословаччини в 1939 р.:

- а) Словаччину.
- б) Закарпаття.
- в) Богемію.
- г) Моравію.